

De oudste gebouwen van de wijk (deel 1)

Met de aanleg van de woonwijken de Paasberg en Wellenstein is aan het eind van de jaren '20 van de twintigste eeuw begonnen. De terreinen waren voor die tijd grotendeels verstoken van eerdere bebouwing, maar niet helemaal. Een aantal gebouwen van voor die tijd staan ook nu nog fier overeind. Het zijn beeldbepalende elementen, die voor het grootste deel als rijks- of gemeentelijk monument geclassificeerd zijn. In deze en in de volgende aflevering van *Archeologie van de wijk* wordt een korte beschrijving gegeven van alle elf gebouwen die vóór 1926 zijn gebouwd en nog steeds bestaan. Ze zijn in oplopende reeks van ouderdom weergegeven.

11. 1914: Ziekeninrichting, Velperweg 147

In 1914 kwam aan de westzijde van het landgoed Bronbeek een paviljoen gereed ten behoeve van ernstig zieke en invalide bewoners van het tehuis voor oud-Indische militairen. Naast ziekenzalen met in totaal 30 bedden omvatte de ziekeninrichting ook een apotheek, een behandelkamer en enige badkamers. Sinds 1992 er restaurant, congres- en ontmoetingscentrum Kumpulan gevestigd.

10. 1912: Villa, Velperweg 168

Tegenover Bronbeek ligt een fraaie villa, die er oud uitziet, maar pas in 1912 tot stand kwam. Het werd namelijk gebouwd in een historiserende stijl die in de architectuur de "Um 1800-stijl" wordt genoemd. In 1928 werd de villa aan de achterzijde in dezelfde stijl uitgebreid door de Arnhemse architect Gerrit Feenstra, degene die een paar jaar eerder ook de huizen 143-145 langs de Velperweg heeft ontworpen. Die huizen, die de eerste van de nieuwe woonwijk zouden worden, ontwierp hij in een stijl die toen juist als vernieuwend werd beschouwd.

9. 1912: Boerderij en werkplaats, Bronbeek

Al snel na de opening van het Koninklijk Militair Invalidenhuis Bronbeek in 1862 werd de heidegrond achter het tehuis omgeploegd en het land voor de akkerbouw en de teelt aardappelen gereed gemaakt. Om aan de benodigde mest te komen werden koeien en varkens gehouden. De koeien dienden tevens tot productie van melk. Tot onderdak van de dieren diende een kleine al bestaande boerderij, waarin ook een werkplaats en smederij waren gevestigd. In 1912 werd deze boerderij afgebroken en op dezelfde plaats vervangen door een nieuw exemplaar. Tegelijkertijd kreeg de werkplaats een eigen gebouw even verderop op het terrein.

8. 1899: Mortuarium, Bronbeek

Achter het hoofdgebouw van Bronbeek staat sinds 1899 een klein, in baksteen opgetrokken gebouwtje. Het doet dienst als mortuarium, waar overleden tehuisbewoners verzorgd en opgebaard worden tot het moment van de begrafenis of crematie.

7. 1890: Villa, Velperweg 157

In 1890 liet mr. Johan Gerard Wurfbain uit De Steeg aan de Arnhemsche Straatweg, net voorbij de toenmalige gemeentegrens van Arnhem en Rheden, een reusachtige villa bouwen die de naam "Kalorama" kreeg. Na de gemeentegrenswijziging van 1953 behoort het pand tot de gemeente Arnhem en staat het dus in "onze" wijk. Een bijzonderheid van het in

neorenaissancestijl opgetrokken gebouw is dat één zaal een plafond heeft dat uit de achttiende eeuw stamt. Mede daarom is het een rijksmonument.

6. *1889: Koetshuis, Velperweg 160*

Verscholen achter het tolhuis aan de Velperweg ligt een groot koetshuis. Het hoorde bij het enorme hotel- en zalencomplex dat een paar jaar eerder, tegelijk met een fraaie planten- en vogeltuin, was aangelegd. Na het faillissement werd het hotel gebruikt als sanatorium voor zenuwzieken, opleidingsinstituut voor meisjes, kazerne voor de Duitse Wehrmacht, gemeentehuis en politieacademie. In 1970 ging het gebouw tegen de vlakte om plaats te maken voor verzorgingstehuis Regina Pacis. Het koetshuis, dat in 1889 is gebouwd, heeft net als veel van de plantentuin de jaren goed doorstaan.